

43 850

43 851

43 852

ia podjąć, y ná tyśiac części byc dla miłości jego r. arganym.
Pr. L. T. d. X. Wawrzyniec Bartilius Polak, mąż przedźwignego nábo-
żeństwa, darem Ducha Prorockiego od Bogá wstawiony, ná mo-
dlitwie widziany w gorę podniésiony, pieszo pielgrzymując d-
Loretu gdy zewsząd walny deszcz lał, náń y kropła nie kapnęła: V
R. rządzeniu Collegiow y Prowinciey kú wszyřkim był łagodny
miły, lecz téż mocny w wykonaniu karności Zákonney. Do Mat-
ki Boskiej osobliwe miał nábożeństwo, ktorey życia tajemnice n-
každy tydzień ná codzienną meditacją rozkładał Umarł w Smoleń-
sku będąc Prowincyałem 1635. aet: 66. Soc: 50. ciało jego do Wiln-
do Kościola S. Jana przeniesiono. Po śmierci dwum Braci ná-
szym się pokazał, ktorzy byli nie co wlosow jego zarwali zá reli-
quie, y im z osobna powiedział: Nie wiesz Bracie, jákiemi já mor-
tifikaciami u Bogá otrzymałem, áżeby żadna moja cząstka nie był
w poszanowaniu

29. *Poniedziałek.* Jan Guindora Japon po długim więzieniu

M.

CZWAR

326
DOMOWE

WIADOMOSCI

WIELKIM
XIĘSTWIE

LITEWSKIM

Z PRZYŁĄCZENIEM HISTORJI TEGOŻ
NARODU.

PRZEDRUKOWANE

326
ROKU PAŃSKIEGO 1771.

W WILNIE

W Drukarni J. K. M. i Rzeczy Pospolitej
Akademickiej Societatis Jesu.

10. de 1860

43.850

WIELKIE XIĘSTWO LITEWSKIE.

Zamyka w sobie Litwę właściwą,
Zmudź, Białą Ruś, Czarną
Ruś, Poleście, i Inflanty z Kur-
landyą Inflanty do Litwy: oraz
i do Polski należą: Kurlandya
jest holdem Króla Polskiego.
Dzieli się na Ziem lub części 23.
to jest na Wojewodztw 9. Xię-
stwo Zmudzkie 1. Powiatów
13. Nie licząc odpadłego Smo-
leńska i Staroduba.

PBN akc. k. 424/172

43.850

I. WILENSKIE WOJEWODZ:

ma - - - - -	Senatorow - - - - -	3.
	Powiatow - - - - -	5.
	Starostw - - - - -	36.
	Dzierżawy się nie kładą.	

SENATOROWIE: Biskup Wileński,
Wojewoda Wileński,
Kasztelan Wileński.

P O W I A T Y.

I. WŁASNE WILENSKIE WOJEWODZ:

Grod przy Wojewodzie

STAROSTWA Niegrodowe:

Bystrzyckie, Inturskie, Kiernowskie, Mysza-
golskie, Szyrwintskie.

II. OSZMIANSKI POWIAT.

STAROSTWA: Oszmiańskie Grodowe

Niegrodowe zaś.

Daugielskie, Dudzkie, Dziewieniskie, Hubskie,
Jakuńskie, Krewskie, Lipnickie, Markowskie,
Miadziolskie, *Tu Sądy*, Trabskie, Wileyskie, Po-
kretosńskie, &c.

III. L I D Z K I P O W I A T.

STAROSTWA: Lidzkie Grodowe

Niegrodowe zaś

Borciańskie, Dubiskie, Eyszyskie, Koniawskie,
Nowodworskie, Ostryńskie, Raduńskie, Wafil-
skie &c.

IV. WILKOMIRSKI POWIAT.

STAROSTWA: Wilkomirskie Grodowe

Niegrodowe zaś

Bolnickie, Kupiskie, Oniksztańskie, Pieniańskie,
Subockie, Uszpolskie, &c.

V. BRASŁAWSKI POWIAT.

STAROSTWA: Braślawskie Grodowe

Nie grodowe zaś Opeskie &c.

RZEKI Wilia, Wilenka, Święta, Zeymiana, Narocz &c.

Wojewodztwo Wileńskie Seymikuje w Wilnie, a Powiaty w swoiey Stolicy, z każdego Seymiku na Seym obierają Posłów po 2. także na Deputackim Seymiku w Poniedziałek po Gromnicach obierają po 2. Deputatów na Trybunał Główny W. X. Litewskiego.

Summa Posłów 10. Deputatów 10.

2. TROCKIE WOJEW:

Ma - - - - -	Senatorow - - - - -	2.
	Powiatow - - - - -	4.
	Starostw - - - - -	32.
	Dzierżawy się nie kładą	

SENATOROWIE: Wojewoda Trocki, Kasztelan Trocki.

P O W I A T Y.

I. WŁASNE TROCKIE WOJEWODZ:

Grod przy Wojewodzie

STAROSTWA Nie grodowe:

Daugowskie, i Przelayskie, Łozdzieyskie, Mereckie, Metelskie, Niemonoyskie. Oniskie, Ulkienickie, Sumiliskie, Simneńskie, Zościelskie, Żyżmorskie &c.

II GRODZIENSKI POWIAT.

STAROSTWA: Grodzieńskie Grodowe.

Niegrodowe zaś.

Berznickie, Przewalskie, Przeroślskie, Wafilkowskie, &c.

III. KOWIENSKI POWIAT.

STAROSTWA: Kowieńskie Grodowe.

Niegrodowe zaś.

Dorsuniskie, Kormiałowskie, Pilwiskie, Puńskie,

skie, Preńskie, Stoklińskie, Wilkowiskie, Wisztyńskie &c.

IV. UPITSKI POWIAT.

STAROSTWA: Upitskie Grodowe.

Sądy, Seymiki i Grod, w Poniewieżu.

Niegrodowe zaś,

Gulbińskie Starostwo, Szymańskie, Szadowskie, Stęgwilskie, Obolnickie, Zydeykańskie, &c.

RZEKI Wilia, Niemen, Merez, Kotra.

Wojewodztwo Seymikuie w Trokach, Powiat Grodzieński w Grodnie, Kowieński, w Kownie, Upitski, w Poniewieżu. Na każdym Seymiku po 2. Posłow i po 2. Deputatow obierają.

Summa -- Posłow -- 8. Deputatow -- 8.

3. XIĘSTWO ZMUDZKIE.

Ma	-	-	-	-	Senatorow	-	-	-	-	3.
					Powiatow	-	-	-	-	25.
					Starostw	-	-	-	-	17.
					Dzierżaw nie licząc.					

SENATOROWIE.

Biskup Zmudzki.

Starosta, Zmudzki

* Starostę Szlachta obiera, a Król potwierdza.

Kasztelan Zmudzki

Grod przy Starościu.

POWIATY.

Wilkiyski, Wieloński, Eyragolski, Jafwoński, Tędziagolski, Rosieński, Tu Grod. Widuklewski,

WOJEWODZTWO.

Ma - - - - -	Senatorow - - - - -	2.
	Powiatow - - - - -	3.
	Starostw - - - - -	8.
	Dzierżawy się nie liczą.	

SENATOROWIE: Wojewoda Nowogrodzki.
Kasztelan Nowogrodzki.

P O W I A T Y.

I. NOWOGR: WŁASNE WOJEWODZ:
Grod przy Woiewodzie.

STAROSTWO: Nie grodowe.
Cyryńskie &c.

II. SŁONIMSKI POWIAT.

STAROSTWA: Słonimskie Grodowe
Niegrodowe zaś.

Sokołowskie, Zdzitowskie, &c.

III. WOŁKOWYSKI POWIAT

STAROSTWA. Wołkowyskie Grodowe.
Niegrodowe zaś.

Jałowskie, Mścibowskie, Wołpińskie &c.

RZEKI. Niemen, Szczara, Zelwa.

Województwo Szymonowie w Nowogródku, Powiaty w Słoniem i Wołkowysku; wszędy obierają po 2. Posłow, Deputatow 2.

Summa Posłow, 6. Deputatow 6.

Trybunał Główny Wielkiego Xięstwa Litewskiego, jednego Roku bywa w Nowogródku, juxta novellam constit: 7. Stycznia po skończonym Trybunale Wileńskim, pod tym że Marszałkiem i innemi Deputatami, a drugiego Roku w Mińsku.

7. WITEBSKIE WOJEW:

Ma

Ma - - - - -	Senatorow - - - - -	2.
	Powiatow - - - - -	2.
	Starostw	6.
	Nie licząc Dzierżaw	

SENATOROWIE Wojewoda Witebski.
Kasztelan Witebski.
* Wojewodę Szlachta obiera,
Król potwierdza.

POWIATY.

WITEBSKIE WŁASNE WOJEW:

Grod przy Wojewodzie.

STAROSTWA Nie grodowe.

Jezierzyjskie, Koziańskie, Uświatskie, Wielisz,
Zahorany &c.

II, ORSZANSKI POWIAT.

STAROSTWA. Orszańskie Grodowe.

Niegrodowe zaś.

Borysowskie, Luboszańskie, &c.

RZEKI. Dniepr, Dzwina, Kropiwna, Orszyca,
Uła, &c.

Województwo Szymonowie w Witebsku, a Po-
wiat w Orszy, obierają po 2. Posłow i 2. De-
putatów.

Summa Posłow - 4. Deputatów - - 4.

8. BRZESKIE WOJEWODZ:

Ma - - - - -	Senatorow - - - - -	2.
	Powiatow - - - - -	2.
	Starostw - - - - -	4.
	Dzierżawy się nie kładą.	

SENATOROWIE Wojewoda Brzeski,
Kasztelan Brzeski,

POWIATY.

 POWIATY.

I. WŁASNE BRZESKIE WOJE:

Grod przy Staroście,
 STAROSTWA Brzeskie Grodowe.
Niegrodowe zaś.
 Szereszowskie, Kamienieckie &c.

II. PINSKI POWIAT.

STAROSTWO Pińskie Grodowe
 Drużyłowice &c.

RZEKI. Bug. Muchawiec, Jasiołda, Pina,
 Strumień, Prypeć, Horyń, Styr, &c.

Województwo Szymikowie w Brześciu, a Po-
 wiat w Pińsku: obierają po 2. Posłów na Sejm;
 i po 2. Deputatów na Trybunał, Summa Po-
 słow 4. Deputatów - 4.

Ten kraj pospolicie nazywają POLESIEM,
 wielka w nim moc błot, rzek, jezior, ryb, Pta-
 stwa rozmaitego na polu i na wodach.

9. MSCISŁAWSKIE WOJE-
WODZTWO.

ma	-	-	Senatorow	-	-	2.
			Starostw	-	-	3.
			Dzierżawy się nie liczą.			

SENATOR: Wojewoda Mściśławski.
 Kafztelan Mściśławski.
 Grod przy Staroście.

STA

STAROSTWA Mściławskie Grodowe

Niegrodowe zaś

Koszańskie, Krzyczewskie &c.

RZEKI; Dniepr, Soż, Druć.

To Woiewodztwo Seymikuie w Mściławiu,
obiera Posłow na Seym 2. na Trybunał Depu-
taw - - - - - 2.

Mściław innego Powiatu do siebie należą-
cego niema.

10. MINSKIE WOJEWODZTWO

ma	Senatorow	-	-	2.
	Powiatow	-	-	3.
	Starostw	-	-	11
	Dzierżawy się nie liczą.			

SENATOROWIE; Woiewoda Miński.
Kasztelan Miński.

P O W I A T Y

I. W Ł A S N E M I N S K I E W O J E W O D Z T W O

Grod przy Starościu.

STAROSTWA: Mińskie Grodowe.

Niegrodowe zaś

Krasnofielskie, Radoszkowskie &c.

II. MOZYRSKI POWIAT

STAROSTW: Mozyrskie Grodowe
Zahalskie.

III. RZECZYCKI POWIAT;

STAROSTWA: Rzeczyckie Grodowe;
Grod w Rohaczewie

Niegrodowe zaś

Rohaczewskie, Bobróyskie, Czezer-
skie, Homelskie, Propoyskie &c.

RZEKI. Dniepr abo *Borysthene*s. Bere-
zyna, Prypeć, Druć, Swisłocz, S.ż. Olfa &c.

Woiewództwo Szymonowickie w Minsku, Powiat
Mozyrski w Mozyrze, Powiat Rze-
czycki w Rohaczewie, wszędy obierają po 2.
Posłów i po 2 Deputatów

Summa Posłów - 6 Deputatów - 6

Trybunał Główny W. X. Litewskiego prze-
nosi się po Wileńskiej Kadencyi alternatą, raz
do Mińska, drugi raz do Nowogródka.

II. INFLANTSKIE

WOJEWODZTWO:

Ma	-	Senatorow	-	-	3.
		Starostow,	-	-	4.

SENATOROWIE: Biskup Inflantski

Woiewoda Inflantski

Kasztelan Inflantski

* Grod przy Staroście.

STAROSTWA: Dyneburskie abo Inflant-
skie Grodowe

Nie grodowe zaś

Lucyńskie, Rzeczyckie, Marienhawskie.

Rze-

Rzeki Dzwina lub Duna, Ewikszta.
Tego Woiewòdztwa Seymiki i Sądy w
Dyneburku. Obieraia, na wolne Seymy Po-
łow - - - - - 6.

Deputata na Trybunał W. X, Litewskiego
żadnego nie posyła, bo z Dyneburga idzie ap-
pellacya nie do Trybunału, lecz do Assessorji
Koronney, te sądy Assessorjskie bywaią co Rok
w Styczniu i Lutym.

Na Trybunał Skarbowy W. X, Litewskiego
posyła to Woiewòdztwo Komisarzow 2. Inflan-
ty abo Liffandy należą do Litwy oraz i do Pol-
ski, dla tego z Kancellaryi pod dwiema Pie-
częciami Koronną i Litewską expedyce i Przy-
wileie wychodzą; Były w Inflanciech trzy
Woiewòdztwa: Derpskie, Wendeńskie, Par-
nawskie, ale gdy te odpadły, została część ma-
ła pod imieniem Woiewòdztwa Inflantskiego.

XIĘSTWO KURLANDZKIE.

Zamyka w sobie Kurlandya i Semigallia: mie-
wa Xiążęcia, który jest hołdownikiem Króla
Polskiego. Od Sądow Kurlandskich ostatnia
appellacya idzie do Króla na Sądy Relacyjne.
W tym Xięstwie te są Ziemie: Goldyńska, Tu-
Tokumska, Nitawska, Zelborska. i Powiat Pil-
tyński.

Rzeki Dzwina, Musa, Wartaba;

MIASTA Nitawa, Lipawa, Goldynga Pil-
tyn, Bowsk, Zelbork, Jlukszta. &c.

SĄDY W. X. LITEWSKIEGO

Trybunał Ziemski poczyna się po Przewo-
dnej Niedzieli w tydzień, trwa przez 20 Nie-
dziel, z których 17. naznaczone są na Sprawy
oczywiste, a trzy na dylacyjne. Po wyściu 20.
Niedziel podług Konstytucyi R. 1726. zaczyna
się

fię Trybunał Skarbowy pod innym Marszałkiem z Koła Deputackiego obranym; zasiadają ciż Deputaci, i 2. Kommissarze z Xięstwa Inflantkiego, jako też dwa Kommissarze od Woyska Litewskiego. Wchodzą jeszcze tam Senatorowie naznaczeni od Króla, Instygator, Skarbny, i Pisarze Skarbowi W. X. L. Trwa Skarbowy Trybunał Niedziel 4. to jest Niedziel dwie w Wilnie, a potym dwie w Mińsku lub w Nowogròdku, alternatą.

Siodmego Stycznia po skończonym Wileńskim Trybunale, zaczyna się reasumpcyja Trybunału raz w Mińsku, drugi raz w Nowogròdku. ROKI i ROCZKI W. X. Litew: Roki i Roczki zawsze się Sądzą w Mieście Grodowym po Województwach i Powiatach. Jeden Powiat Oszmiański na dwóch mieyscach ma Roki i Roczki: raz w Oszmianie, drugi raz w Miadziole, na przemianę, iednak pod temiż Sędziami. W Oszmianie sądzi się Szlachta przed-Wiliyska, w Miadziole za Wiliyska. Od Roczkw i Rokow idzie appellacya do Trybunału. Na Rokach zasiadają Sędzia, Podśędek i Pisarz Ziemscy, obrani przez Ziemską Elekcyą. Te Roki bywają trzykroć na rok, po Trzech Królach. po S. Tròycy i po S. Michale. ROCZKI według prawa być mają sądzone co drugi Mięsiąc od Urzędu Grodzkiego, to jest od Woiewody lub Starosty, abo też od Podwojewodzego lub Podstarościego Sędziego i Pisarza Grodzkich. Inne sprawy należą do Sądow Ziemskich, abo Rokow, a inne do Roczkw abo Sądow Grodzkich.

HISTORIA LITEWSKA

KRÓTKO ZEBRANA

Na Dwie Części podzielona

CZĘŚC PIERWSZA.

*Od Panowania Palemona koło Roku 929.
do Jagiellty Roku 1381.*

Pominąwszy inne Historyków o początkach Litwy świadectwa, jako nie pewne i sobie przeciwne, prym niech ma:

PAlemon Kolumna Rzymianin, ten z *Julianem Dor sprungiem* Herbu *Centaura*, *Prosperem Cefarynem* Kolumną, *Ursynem* i *Hektorem Rozaryuszami*, i innymi 500. Szlachty Rzymskiej przez morze Niemieckie i Bałtyckie, potem zaś Niemnem, w te kraje przybywszy, ośiadł nad Dubissą; ludzkością i policyą tak ujął, grube narody, że mu nie tylko Indygenat pozwolili, ale go też swym Xiążęciem obrali. On od *Italii* nazwał kray *Litalia*, albo *Litwą*. To pewna, że *Palemona* szczęściem i męstwem *Litwa* wybiła się z pod mocy Xiążąt *Ruskich*, i onym napotym roskazywała. Zostawił trzech Synów *Palemon*: *Borka*, od którego *Juborg*, *Kunassa*, i *Sperę*, od którego *Wiłkomirz* zbudowany. *Kunassus* rządził po Oycu *Litwę*, wybudował

dował *Kowno*. Zmudź *Gimbutowi* młodszemu Synowi, Litwę zaś *Kiernowi* starszemu zostawił. *Kiernus* zbudował *Kiernow* Stolicę *Xiążąt*. Panował za czasow *Kazimierza* Pierwszego. Wtargnął był potym do Polski, lecz od *Władysława* zbity, od Litwy między Bogi policzny. Panował koło Roku 1040.

ZIWIBUNT z Familij *Juliana Dorsprunga* do kolumnu herbu Litewskiego przydał swego *Centaura*. Zwyciężony od *Romana* *Xiążęcia* Ruskiego, który niewolnikami z Litwy orać kazał. Potym się wybił, i przez *Erdwilla* *Xiążęcia* Nowogrodzkiego Fundatora do Litwy przyłączył *Grodno*, *Brześć*, *Drohiczyn*, *Słonim*, *Pińsk*, *Łuck*, *Połoczanow*, których kray 30. Starcow niby Senatorow rządziło podbił. Panował koło Ro: 1200.

Kukuwoitis Syn *Ziwibunda*: do tego Zawolgskich Tatarow Królik *Balakai* przyśłał po daninę z Litwy, lecz Posłow *Skirmond* Nowogrodzki *Xiąże* uczęstowawszy, uszy pobrzynać kazał. Za co ogniem i mieczem nastąpił na Litwę *Balakai*, ale od *Skirmonda* pod *Koydanowem* zbity. Zatem *Mozyr*, *Starodub*, *Czernichow*, *Karaczow*, *Siewierz* odebrany Tatarom. Panował koło Roku 1221.

Utenes Syn *Kukuwoytisa* Uciany od Jmienia swego fundował. Ten Roku 1277. Jnrflantskich Kawalerów (którzy potym Krzyżakami zostali) pomagających *Konradowi* *Mazowieckiemu* *Xięciu* przeciw Prusakom, po dwudniowey batalij zbił, że tylko 5. utzło. Dla czego *Konrad* Krzyżaków z Niemiec na obronę swą przyzwał.

Ringoldus Syn *Gimbuta* wnuk *Palemona* od *Uteneja* Opiekunem uczyniony *Swintoroga* młodego, sobie przywłaszczył Litwę: pierwszy zaczął pisać się wielki Xiąże Litewski Zmudzki, Nowogródzki, Podlaski, Czernichowski, Siewierski. Urażony o te Tytuły *Swiętosław* Xiąże Kijowski, przyszedł aż pod Mohilnę z Tatarami, gdzie go *Ringold* po całodziennej batalij, zbil. Umarł w Nowogródku R. 1235.

Mendogus Pierwszy i ostatni Król Litewski. Tego Synowcowie (których był na wojnę Tatarską wysłał, aby poginęli) *Arduidus* Smoleńskie, *Wikundus* Witebskie, *Teofil* Połockie, Xieństwa opanowawszy, nad to złączywszy się z Inflantskimi Krzyżakami, przymusili do wiary, i Krzyżakom Zmudzi i Kurlandyi uścapienia. Oni mu zaś obiecali postarać się o Koronę. Od Arcy-Biskupa tedy Ryskiego z innymi 600. na polach Nowogrodzkich ochrzczony, tamże przyślaną od *Jnnocentego* 4. Papieża koroną inaugurowany Roku 1254. *Vitus* Dominikan pierwszym Biskupem postanowiony. Wkrótce *Mendog* z żalu straconych Prowincyi wiarę porzucił, i Prusy od niey odwiódł. Dwa woyska Krzyżackie z Niemiec zaciągnięne zniósł. Zabity Roku 1263.

Troynat Xże Zmudzki, Siostrzeniec *Mendoga*, zabiwszy *Mendoga* Wuja swego, rządy objął. *Theofila* Połockiego, (któremu był *Bazylian* *Wolstynik*, Syn *Mendoga* Sukcesyji uścapił) zaproszonego zabił, i sam, Roku nie panowawszy, od 4 żołnierzy *Mendogowi* sprzyiających idący do łaźni zabity.

Wolstynik z Bazyliana Xże Litewski obrany w *Kiernowie*, Zakonną suknią na purpurze nosił, okrutny na swoich; niešťczęśliwy na woynach. *Jadźwingow* stracił: był to narod bitny i srogi, do rabunkow Polski od Litwy zażywany. Tych *Bolesław* wstydliwy na *Podlasiu* (że żaden z placu nieustępował,) zniósł do szczytu, i mieysca onych *Rusią i Polakami* osadził: aby się tey klęski *Jadźwingów* zemścił *Wolstynik*, w *Województwo Sędomirskie* wkroczył: lecz zbity w dzień *Sw: Gerwazego i Protazego*, gdy się z niedobitkami udał ku *Wolyniowi*, od *Leona Włodzimirskiego* Xcia dla zawarcia pokoju zaproszony, tam w *Monasterze Swiet: Michala w Włodzimierzu* zabity: Panował 1265.

Swintorog Syn *Utenesa* od *Ringolda* do rządow niedopuszczony, dopiero 96. Lat mający obrany Xciem. Tu gdzie *Wilenka* w *Wilią* wpada, naznaczył mieysce dla pogrzebów *Xiążąt*, obligując Syna, aby je poświęcił *Perkuncwi*.

Giermond 60. Lat mający obrany Xciem. Wedle woli Oycy *Swintoroga* poświęcił pole do pogrzebu / wydzielił gay *Perkunowi*, postanowił *Kapłanów*, którzyby ognia wiecznego z dębu i sosny strzegli, który, jeżeliby kiedy zgasł, spalaniem samego *Kapłana* owo mieysce miało być poświęcone: nazwał je *Swintoroho*, albo *Święty plac*: wyniósł zatym z *Senatem* uzbrojonym trupa na stos zgotowany, przy nim: złożona, broń: miecz, łuk, strzały, sokoly, dwie swory psów, sluga najmilszy i koń: to gdy płomień ogarnął, z wielkim płaczem i wrzaskiem rzucali

cali Panowie na stos, pazury Ryfie, Niedźwiedzie. Przeto, iż wierzyli, że BOG jakiś zaśladłszy na Górze barzo wysokiey i przykrey, miał sądzić umarłych, na którą aby prędzey wstąpić mogli, pazury z nimi palili. Trwała ta ceremonia aż do *Jagielty*. Panował 1270.

Giligin po Oycu w Kiernowie od Marszałka Litewskiego, (ktorego to był Urząd) inaugurowany, po włożeniu Mitry podając miecz, mówił: *bierz ten miecz, którymbyś i siebie i nas od nieprzyjaciół bronił: zaś łaskę: masz łaskę, abys łaskawością i surowością Panowanie twoje miarkował.* Panow: 1275.

Romund zbil pod *Duneburkiem* Krzyżaków, gdzie padł zacny Kawaler *Henryk Tyzenhauz*. Chorągiew pierwsza Krzyżacka z Obrazem Naysw: Panny Patronki *Inflantskiej* wzięta. Panow: 1286.

Trabus Syn *Romunda*. *Traby* od Imienia swego fundował. Panow: 1280.

Narymund Syn *Traba*. Stolicę *Xcą* z *Kiernowa* przeniósł do *Nowogródka*: za *Kolumny* i *Centaura*, *Pogonią* herb Litwie nadał. Podlasie Polakom odebrał. Bez rady Senatu nic nie czynił. Braci nadał Dziedzictwa: *Holży* Xięstwa *Holzanskie*. *Giedrusowi* przodkowi *Xżąc* *Giedróyciow*, szerokie na pułnoc osiadłości. *Daumundowi* *Xciu* *Uciany*. *Troydena* wziął za *Towarzysza*. Panow: 1281.

Troydenus zbity od *Leszka* czarnego, za pomocą *S. Michała*, który się we śnie *Leszko-*

wi pokazał; a zaś od *Daumunda* brata, przez naprawionych sześciu łotrów, w chłopskim odzieniu, niby z supliką go czekających, gdy z łaźni powracał, kiyimi zabity.

Laurus Bazylian aby się śmierci Oycowfkiej zemścił, wyszedł z Zakonu, zebrawszy wojsko, sam *Doumunda* zabił. Xiążęciem obrany, wymówił się Kapłańską i Zakonną Profesją: zdał rządy *Witenesowi* Marszałkowi, mianawszy prawych Sukcesorow *Holzę* i *Giedrusa*.

Witenes z Familii *Cesaryna Kolumny*, za niego *Pelusa* Syn *Doumunda* z Krzyżakami wpadł do Litwy, i zgromadzonych na wesele Panów, do jednego Xiążęcia, ze wszystkiemi bogactwy zabrał, i do Królewca zawiodł: za co spuścizny Prusy *Witenes*, w *Elzberku* wziął Puskę z Ciałem Pańskim, świętości depcąc mówił do więźniów: *Jaki wasz BOG, który ani siebie ani was obronić może*. Następujący nocą od Polaków z obozem zniesiony, w głowę raniony uszedł. Panował 1263.

Giedymin Syn *Witenesa*, zbawszy między *Kownem* i *Jurborkiem* Krzyżaków, *Zmudź* im odebrał, Roku 1319. zaraz udał się przeciw Xiążętom Ruskim, o nieoddany sobie haracz. Naprzód *Włodzimierz* miasto dobył i *Wolyn* do Litwy przyłączył. *Łuckie* Xięstwo mu *Leon Xże* bez woyny poddał. Toż na wiosnę szedł pod *Kijow*, zażedeł mu z wojskiem *Stanisław Xże*, lecz od *Giedymina* zniesiony: także Szlachta Ruska pospolitym ruszeniem, ale i ta rozpędzona. Zatem dobywszy *Kijowa*, Xiążęciem się *wielkim* nazwał. Tymże pożarem Xistwa

Xstwa *Siewierskie* opanował, i granice Litewskie aż po rzekę *Putywil* rozszerzył: i tu upadła Monarchia *Kijowska*, która przez lat 430. trwała. Powróciwszy z Rusi, *Troki* fundował na swą rezydencyą. Potym *Wilno* z tey okoliczności: Po łowach, (kiedy na górze, gdzie teraz Zamek, zabił Zubra) spoczywając na placu *Swintoroha*, widział przez sen na teyże górze Wilka żelaznego, a w nim stu innych, którzy wyciem całą Litwę napelniali: tłumaczył mu ten sen pierwszy Wieszczek *Lizdeyko*: że wilk znaczy Zamek i miasto, które gdy wybudujesz, będzie najsławniejszy w Litwie: co *Giedymin* zaraz uczynił. W tym wyszedł czas dwuletnich paktów z Krzyżakami, którzy na starcie *Litwy* przyzwali woyska: *Austryackie*, *Czeskie*, *Szwajcarow*, *Wojewody Ryńskiego*: tym Papież jak na wojnę świętą idącym Odpusty nadał. Niedał im pola *Giedymin*, ale, gdy oni *Zmudź* pustoszyli, poszedł do *Jnflant*; i tam daleko większe szkody Krzyżakom poczynił. Zatym go Papież *Jan XXII.* do Wiatry przez *Fryderyka* Arcybiskupa *Ryńskiego* namawiał. Lecz *Giedymin* żadnych nieprzyjmował paktów, któreby były z odmianą obrządkow oyczytych. *Władysław Łokietek*, obawiając się, aby namienionych woysk Krzyżacy nań nieobrócili, Synowi swemu *Kazimierzowi* zaślubił Córkę *Aldonę*, za którą *Giedymin* odeślał 24. tyśiące więźniow *Polkich*. wprowadzona z nimi do *Krakowa*. *Anną* na Chrzczierczona. Znowu Krzyżacy na *Zmudź* nastąpili, oblegli *Wielonę*, *Giedymin* zaś *Frydburg* miasto *Krzyżackie*: zkąd w Attaku postrzelony (pierwszy raz bowiem tedy prochu zażywać poczęto) umarł. Pogrzebiony zwyczajnie.

Jawnut Syn *Giedymina* z woli *Oyca* obrany. Lecz od *Kieystuta* brata, (któremu z *Olgierdem* rządu wojsk były zlecone) złożony, na Xięstwo *Zasławskie* odesłany.

Olgierd prawie przymuszony od *Kieystuta*, aby jako starszy rządu przyjął, zaraz się śmierci *Giedymina* *Oyca* pomścił; bo *Prusy* i *Sambią* w popioł obrócił, gdy mu bitwy nigdzie niedali *Krzyżacy*, trzech *Krolikow* *Tatarskich* *Jn-wazorow* *Podola* i *Rusi* nad *Nieprem* zniósł, i aż do *Oczakowa* *Granice* rozszerzył. Toż *Podole* Synom *Koryata* brata swego, *Alexandrowi*, *Konstantemu*, *Jerzemu*, i *Theodorowi* nadał, którzy *Kamieniec* zbudowali. Po tej wojnie do niego w *Witebsku* będącego, przybył *Posel* od *Demetryusza Semeczki*, w jednej ręce miecz w drugiej ogień niosący z tą propozycją: *Takich darow od Xiążęcia mego czekay na Wielkanoc w Wilnie, jeżeli mu Siewierza, Wołynia, Kijowa, Witebska niewrócisz, i daniny z Litwy nieprzyszlesz.* Zatrzymany *Posel*, aż *Wojska* lasami prześlane, i gdy tylko o mil 18. od *Moskwy* były, dopiero go odprawił, dawszy mu *Lunt* zapalony z tą odpowiedzią: *Niech się Demetryusz do Wilna nie fatyguje, bo Olgierd w Moskwie stanie, niż ten Lunt zgorze.* Jakoż ledwie nierazem z *Poslem* pod tym miastem stanął. *Niegotowy Demetryusz* do odporu, pokoy uprofil w te kondycye: aby granice *Litewskie* były aż do *Możayska* i *Rzeki Ugry*, aby za koszty *Olgierdowi* i wojsku płacą wyliczył. Toż *Olgierd* wszedł na wielkanoc do *Stolicy*, kopią w bramie utkwiał, i w *Cerkwi* *Jayko* malowane *Xiążęciu* ofiarował, mówiąc: *czy znasz teraz Demetry, kto z nas lepszy Kawaler?*

waler? W ten czas Wileńscy Mieszczanie 14. Franciszkanów wprowadzonych od *Piotra Gasztołda* Wojewody, zabili, siedmiu na Rynku ścięli siedmiu z *łysey Góry* do *Wilenki* zepchnęli, za co *Olgierd* powróciwszy z Moskwy, kazał ściąć 50. Magistratowych.

Na wojnę przeciw Litwie *Klemens 6.* Papież idącym nadał Odpusty, których peregrynujący do *Rzymu* lub *Kompostelli* dostępują. Zebrały się potencye: *Ludwik* Król Węgierski, *Jan* Król Czeski, *Karol* Margrabia Morawy, *Brandeburczyk*, *Duńczyk*, *Krzyżacy Pruscy* i *Inflantscy*. *Olgierd* zaś i *Kieystut* zmocniwszy bliższe Prus Zamki, pospólstwo do lasow odeślawszy, wszystkie wioski, któredy te woyska miały iść, na mil wiele spaliwszy, pierwszy do Inflant, drugi do Prus stronami poszli, kędy splądrowawszy wszystko, niezmiernie korzystali: a woyska Chrześciańskie, niemając żadney żywności, z gniewem na Mistrza Krzyżackiego jak na zdraycę, rozeszły się w swą. Potym Roku 1381. *Olgierd* umarł w *Wilnie*. z *Ulianny* Xiężny *Witebskiej* zostawił 6. Synów, *Włodzimierza* *Sluckich* XX. *Przodka*. *Jana* *Zedzewita*, *Langwina*, *Jędrzeja*, *Wigunda* XX. *Trubeckich*, *Konstantyna* *Korygeta* XX. *Czartoryskich*, i *Lubarta* XX. *Sanguszkow* *Przodkow*. Z *Maryi* zaś Xiężny *Twerskiej*: *Jagielle*, (ktorego Sukcessorem nominował), *Skirgielona*, *Swidrigielona*, *Korybuta*, XX. *Wiśniowieckich* i *Zbarazkich*, *Demetryusza* XX. *Koreckich* *Antenatow* i *Wigunda*. Był *Olgierd* przychylny Chrześcianom, dla *Uliany* żony: pozwolił się być ochrzcić, i dwie Cerkwie w *Witebsku* fundował.

Dokonał też i *Kieystut*, zdradą *Woydylo-*
na, który z *Piekarza* na pierwsze Urzędy od
Olgiarda wyniesiony, był w łasce u *Jagielly*,
 że mu Siostrę swoją poślubił: miał to za zle
Kieystut, przeto go o rebellią udał *Woydyto*, i
 tajemnie się z *Krzyżakami* nazgubę jego zmo-
 wił. *Jagiello* zaś *Woydatowi* Synowi *Kieystu-*
ta Starostwo Połockie odjął, czym rozgniewa-
 ny *Kieystut* wpada do *Wilna*, *Woydylona* na
 szubienicę, *Jagiellę* do więzienia dał. Zkąd
 wyproszony, od *Witolda* na Xstwo *Krewskie* za-
 słany. Tam *Jagiello* zebrawszy wojsko, na-
 głe opanował *Wilno*: przypada *Kieystut*, wy-
 chodzą obie strony w pole: niedufając swym si-
 łom *Jagiello* o pokoy prosi przez *Witolda*, na
 którego perswazyą idzie do *Jagielly* dla pod-
 pisania *Traktatów Kieystut*. Przyjęty z radcią,
 aże noc następowała, zaproszony do *Wilna*,
 kędy dany do więzienia, potym zaduszony, *Ka-*
waler niewyślawiony, *Krzyżaków* około dwu-
 dziesią potyczkami zwycięzca: W niewoli był
 razy cztery u *Polaków* za *Kazimierza Wiel-*
 (który *Litwie*, *Podole*, *Wotyń*, *Brześć*, i *Bel-*
skie, *Województwo* odebrał,) ale ztamtąd uszedł,
 zdradziwszy szań obietnicami przyjęcia wiary,
 u *Krzyżaków* razy trzy. Zostawił Synow: *Wi-*
tolda, *Patryka*, *Totiwila*, *Zygmunta*, *Andrzeja*,
Woydata, *Daugosta*, wszystkich żołnierzy.

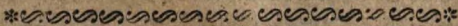

CZĘŚC WTORA

O RZECZACH LITEWSKICH

Od Panowania Familii

JAGIELONSKIEY.

JAGIELŁO straciwszy Stryia, chciał i *Witolda* zabić, lecz go *Anna Zona* z Zamku *Krewskiego* przebranego w suknie swej pokoio-
wey, wyprowadziła: zatym uciekł do *Krzyżaków*, gdzie do niego zbiegła się *Zmudź* ofiaru-
jąc mu ludzi i pieniądze na wojnę. Zrabował tedy z nimi i z *Krzyżakami* Litwę: aż przez
prywatnych Posłow o łasce *Jagiell* upewnio-
ny wrócił się do Litwy. Udarowany Powiaty,
Brzeskim, Grodzieńskim, Wołkowyskim. Tegoż
czasu po trzyletnim Interregnum Polacy obra-
li *Jadwigę* Córkę *Ludwika* Węgrzyna, o któ-
rey przyiaźń gdy się wielu starało; *Jagiello* też
przyśłał braci swych z podarunkami, obiecując
zostać Chrześcianinem; Litwę z *Polską* złączyć;
Pomeranią, Prusy, Śląsk odyskać: wysłani wza-
jemnie do niego Posłowie zapraszający go.
Przybył tedy R. 1386. do *Krakowa*; i tegoż
dnia Pannie Królowey oddawszy wizytę, naza-
jutrz przez *Witolda* i *Skirgielona* podarunki
wielkie ofiarował: na trzeci dzień to jest 14.
Lutego od *Bodzęty* Prymasa ochrzczoney Jmie
wziął *Władysława*. Toż uczynili i bracia jego;
zaś 19. Lutego po ślubie z *Jadwigą*, sam Ko-
ronowany. Lustrując *Polskę* znalazł w *Pozna-
niu*

niu *Jana Wenecyusza* Sędziego, którego lud *Krwawym Diabłem* nazywał, tego na wieczne więzienie skazał, i dobra konfiszkował.

Powróciwszy do Litwy z *Jadwigą* i z *Senatem* Polskim, złożył Sejm, na zniesienie Bałwochaltwa: zaraz tedy na miejscu *Perkuna* Kościół *S. Stanisława* zbudowany, od *Bodzęty* poświęcony, kapituła fundowana. Pierwszy Biskup *Andrzej Wasillo* Franciszkan, Spowiednik *Jadwigi* postanowiony, nadto postanowiono: aby Katoliczki nie szły za Dyzunitow, aby Kościelne dobra wolne były od Poborow, aby Sąd Swiecki żadney władzy nie miał nad Duchowieństwem. Po Seymie Królowa wróciła się do Polski, *Jagiello* zaś udał się na nawrócenie Litwy. Pogałzone *Ognie wieczne*; Bałwany, Ołtarze obalone; węże pozabijane, sam Król po Litewsku Katechizm prawił: ochrzczono w *Rzeczce Świętej* 30000. Raz Xiądz wycinając Bałwan *Perkuna* zaciął się w nogę siekierą, krzyknął lud, że go *Perkun* skarał; lecz on ranę przeżegnawszy, zaraz ozdrowiał. Gdy powrócił do Polski Król, *Gniewosz* Podkomorzy *Krakowski* udał *Jadwigę* o cudzołóstwo: sądził Senat sprawę, uznana niewinność Królowey; przysięgą od niej stwierdzona, Podkomorzy zaś kalumnię z pod ławy odwołał.

Kazimierz Skirgielo Xiążęciem od Króla uczyniony. Dla pijaństwa i okrucieństwa (wielu bowiem u stołu z małych racyi pozabijał) wszystkim obrzydły: przeto chcąc go zrzucić *Witold*, naprzód tentował opanować *Wilno*, lecz od *Miszkorowskiego*, Gubernatora, odpędzony, uciekł do *Krzyżaków* z kąd przepro-

przeprawiwszy Króla przez list, i trzy Zamki im zrabowawszy uszedł, Komendantow do Krakowa zasiał, spodziewając się za to Xięstwa: Lecz gdy niedostał, znowu się kusił o *Wilno* przez 400. Żołnierzy wprowadzonych do Miasta: za postrzeżeniem od *Miszkorowkiego* zdrady, powtórnie uszedł do *Krzyżaków*, i z nimi Litwę najechał, Zamek *Wieński*, dobywając go, zapalił, uciekającego z pożaru *Korygaytę* brata *Jagielły* ściał, *Narymunda* Pińskiego Xże, idącego na odiecz *Miszkorowskiemu*, poimanego i za nogi zawieszzonego sam z łuku zabił; więcej niewskórawszy, wrócił się do Prus. Jeszcze trzeci raz z *Krzyżakami* chciał *Wilno* opanować, ale nic niedokazał; aż też umarł *Wigund* brat *Jagielły* (któremu Król Xięstwa życzył,) Namowiony *Witold* od *Henryka* Biskupa *Płockiego*, złupiwszy kilka Zamków *Krzyżackich*, uszedł do *Wilna*, od *Oleśnickiego* przyięty, za przybyciem Króla od *Wasitty* Biskupa na Xięstwo inaugurowany. *Skirgielo* zaś na Xięstwo *Kijowskie* przeniesiony.

Witold zaraz wojnę *Krzyżacką* wytrzymał. *Swidrygielo* brat *Jagielły* z *Konradem* Mistrzem sprzyśięgli się nań: zaprosił tedy na tę wojnę *Konrad* pierwszych z *Europy* Kawalerów, którym pod *Malborkiem* bankiet sprawił. u stołu pierwsze miejsce miał *Kinodlut* *Austryak*, że zabił sam 60. *Turkow* goniących się za nim; inne inni podług zasług. Wydał nań *Konrad* złota grzywień 50000. krom naczyńia złotego i srebrnego, które się po każdym nożeniu, dostawało biesiadującym. Pod *Wilnem* zbił *Witold* z tego wojska 30000. rozpedził 20000. *Konrad* z rany gangreną zarażony, przy śmierci szczykał

kał jak pies, umarł bez pokuty i Kapłana, i słuznie; bo Xięży psami za życia nazywał. Potym Witold nastąpił na Xiążęta Ruskie, o nieoddaną daninę. *Demetryusza* Siewierskiego zbiwszy, złożył, który uwolniony z więzienia fundował *Zbaraż* i *Wiśniowiec*: *Wołodzimierza* Kijowskiego do abdykacyi przymusił, a na jego miejsce dał *Skirgielona*. ten w krótcie z łowow powracający od *Czercow* otruty. *Theodora Koryata* zniósł, dobył *Kamieńca*, *Podole* do Litwy przyłączył, lecz je dla *Jagielly* wziąwszy 40000. złotych Polakom ustąpił. *Swidrygielona*, który już był z *Inflantskimi* Krzyżakami Ruś białą opanował, poimał i do Króla odesłał.

Przeciw *Tamerlanowi*, przeprowiwszy się pod *Azowem* wygrał; niewolnikow Tatarow niezmierną moc zabrał: iednych darował *Jagielle*, drugich w Litwie nad *Waką* osadził. Drugi raz mu się przeciw temuż niepowiodło, ledwie sam uszedł. Uwolniony od Króla *Swidrygielo* znowu z Krzyżakami Litwę pustoszył: nie mógł mu dać odporu Witold że woysko na przeszley z *Tamerlanem* wojnie stracił. Ustąpił im tedy *Zmudzi*, lecz ich z niey po 4. leciech wygnał z tey racyi: Dla głodu w Litwie, wysłał Król zboża 20. szknł *Wisłą*, krore że *Krzyżacy* pod *Królewcem* zabiali, *Witold* im *Zmudź* odebrał. Gdy się oto na wojnę gotują; posłał *Jagiello* *Kurowskiego* Prymasa do *Ulryka* Mistrza, aby Litwy negabał; lecz gdy zuchwale się odkazywał: rzekł mu *Kurowski*, *Jeżeli wnidziesz do Litwy, Polakow będziesz miał w Prusieck.* Na co *Ulryk*: *woleż na głowę nastąpić niż na nogi*, i zaraz w ziemię *Dobrzyńską* wkroczył. Szedł przeciw niemu *Jagiello*, przyprawiwszy się

się Pofty i Jalmużnami Dniem przed batalią wicher Krzyżackie namioty rozrzucił; zaś w nocy widziany był na powietrzu Mnich z Królem walczący, lecz za przybyciem Osoby w Biskupim ubierze, przekonany od Króla. Nazajutrz gdy *Jagiello* Mszy S. słuchał, przyśłał *Ulryk* dwa miecze (jeżeliby się nie mieli czym bić) jeden dla Króla, drugi dla *Witołda*. Dana zatym batalia pod *Grunewaldem*, Litwa i Tatarowie poszli w rozsypkę, tylko się *Witołd* z Wojewodztwy *Wileńskim*, *Trockim*, *Nowogródzkim*, i *Zmudzią* przyłączył do Polaków. Padło Krzyżaków 50000. w niewola wzięto 14000. *Ulryk* sam zabity, wzięty oboz bogaty, Chorągwi 51. w Kościele Krakowskim zawieszono, gdzie Król z Tryumfem szedł piechoto.

Zayrząc tego szczęścia *Jagielle* *Zygmunt* Cesarz, obiecał *Witołdowi* Koronę, aby się z Litwą oderwał: zrozumiawszy to *Jagiello*, złożył Seym w *Hrodle*, gdzie Unia ponowiona przysięgą obu narodow. Potym się *Jagiello* i *Witołd* obrócili ku nawróceniu *Zmudzi*: przyszedł do nich starzec jeden w poselstwie innych mówiąc: *Ponieważ Bogowie nasi i siebie i nas niebronią, zatym do waszego Boga jako mocniejszego przystajemy.* Gdy *Mikołaj Wężyk* Dominikan nauczał ich o stworzeniu świata, inny starzec okrzyknął go: *Mężowie, kłamstwo to wszystko, co ten Młodzik mówi; Ja blisko stu lat żyję, a tego niepamiętam:* ledwie Król tumult uspokoił swą powagą. Toż wycięte Bałwany, ogień wieczny nad Niewiażą zgaszony, Biskupstwo z dochodami na 6. Kanonikow fundowane. Wrócił się do Polski Król. Po śmierci drugiej żony *Anny Austryaczki*, pojął *Elżbietę Pilecką*
Wojewo-

Wojewodzańkę Sandomirską, która wkrótce umarła. Po niej wziął czwartą *Zofią* Xżnę Kijowlką, rzezoną *Zośka*.

Do *Witolda* przybył *Tachtames* Carewicz Tatarow *Zawoglskich*, o pomoc przeciw *Kieremferdenesowi* Intrużowi na Państwo po *Zeladinie*: inaugurowany w *Wilnie* na Carstwo, wyprawiony z posiłkami Litewskimi; lecz od *Kieremferdena* zniesiony i zabity. Po nim także przybył młodszy brat *Jeremferdenes*: i ten koronowany w *Wilnie*, bogatą Czapką, przez *Mikotaja Radziwilla* Marszałka Litew; na Tronie Oycowlkim (zruciwszy Intruza) ufundowany. Za co Tatarowie byli *Witoldowi* na zawołaniu. Czechowie go też na Tron zapraszali, którym posłał *Zygmunta Korybuta* Synowca swego.

Widząc *Zygmunt* Cesarz, że się fakcya jego przez Posły o koronie Litew: nienadala, prosił *Jagielly* o naznaczenie mieysca, gdzieby się o powszechnym pokoju ustnie rozmówili: naznaczony *Łuck*, kędy krom Panow i Xiążąt oboysga narodow, przyjechał Cesarz z żoną, *Eryk* Król Szwedzki, i *Duński*, *Posłowie Paleologa* wschodniego Cesarza, *Bazyli* Moskiewski, *Borys* Twerski, *Olza* Rezański, wielcy XX. Dwa Tatarscy Krolikowie: dwa Mistrze Krzyżaccy; wszystkich *Witold* przez dni 50. podeymował, na dzień wychodziło 70. Wołow 1400. Baranow, 100. beczek miodu krom wina. Tu Cesarz z Królem naradzał się o wojnie Tureckiej, z *Witoldem* zaś o Koronie: aż też jawnie prosił Króla, aby bratu nie przeszkadzał do Korony. Odłożona ta rzecz do Senatu, prosił *Witold*, aby tey radzie był przytomny, spodziewając się

że mu się w oczy żaden niesprzeciwi, jakoż milczeli wszyscy: lecz *Oleśnicki* Biskup Krakowski żwawie mówił, zdrady *Cesarzkie* odkrył, *Witolda* o przyśięgę napominał, za nim inni: urażony *Witold* wyszedł grożąc, że mimo Jch zdanie miał przedsięwzięcie swoje wykonać, zatym w nocy Król niepożegnawszy Cesarza ujechał. Potym posłał *Oleśnickiego* do *Witolda*, ofiarując mu Koronę Polską, by tylko *Unij* nie-targał, czym nieco uśmierzony. Lecz znowu od pochlebcow namówiony, już ani Króla, ani Papieża nieśluchał, tylko z Cesarzem rzecz miał: zaprosił na koronacyą Xiążąt Moskiewskich, Królikow Tatarskich; w tym przejęty list Cesarzski, gdzie na 16. 8bra Roku 1430. Koronacyą naznaczał, i że już Posłowie z Koroną od niego wysłani. Przeto pospolitym ruszeniem Szlachta Polska Granice od Niemiec osiadła: o czym dowiedziawszy się *Witold*, z melancholii i z przedłużoney z Gośćmi ochoty zachorował, Gości rozpuścił, Króla do Litwy przyzwał, i gdy się już zle miał, prosił go, aby mu choć na trzy dni korony pozwolił. Lecz nieuprośiwszy, przepaszał go, toż Sakramentami opatrzony umarł w Trokach, pogrzebiony w Wilnie.

Bolestaw Swidrigieto Brat *Jagietty* wraz po swej inauguracyi niewdzięczny Królowi: po śmierci *Witolda* *Ferzy Kierdey* opanował *Kamieniec*, i Polskim go osadził Garnizonem, o co *Swidrigieto* Króla niewstydliwie łając do brody się Jego miorał, Polakom Szubienicami groził: prawie w więzieniu będący *Jagietto*, posłał *Tartę* do *Michała Bruciackiego* Kommendanta, aby na *Swidrigietę*, *Michałowi* *Baba* *Kamieniec* oddał. Lecz *Thczyński* i *Drzewicki* Dworzanie,

opisa-

opisawszy zniewagę Królewską, list zawarli w świecy woskowej, przekupili Pokojowego *Tarty*, aby zaraz tę świecę *Buciackiemu* oddał, to do niego mówiąc: *Jeżeli nie chce pobłądzić, niech światła szuka w świecy*, przeczytawszy list *Buciacki* obu Posłów dał do więzienia; w tym słyżąc *Swidrigieto* o pospolitym ruszeniu Szlachty za krzywdę Króla, dopuścił mu odjechać. Jednak, wtargnął do Podola, ale od Fortec odpędzony uszedł do *Łucka*: ztamtąd (gdy dobywali Polacy) zdawszy Fortecę Jurzie abo Jurazie (który Jey obronił) umknął do Litwy. *Jagiello* zaś przeciw niemu przyzwał *Zygmunta Kiejszutowicza* brata *Witołda z Siwierza*.

Zygmunt I. Skoro wszedł do Litwy, zaraz *Swidrigieto* uszedł do Smoleńska, inaugurowany tedy od *Oleśnickiego*. Lud od przyięgi *Swidrigiele* uczynioney Papieskim Dekretem uwolniony. *Zygmuntowi* wierność stany przyięgły. Zebrawszy woysko z Rusi *Swidrigieto* z częścią posłał *Ostroga* do Podola, które *Samotulski* zbił: o mil 40. batalia była od Lwowa, Królowi iednak tegoż dnia niewiedzieć kto, modłacemu się w Kościele oznaymił zwycięstwo. Zdrugą Partyą sam szedł do Litwy, ale i ta od *Zygmunta* zniefiona, który że *Moniwida* Wojewodę *Wileń*: i *Rombowda* Marszałka Litew: Partyzantow *Swidrigiety* kazał ściąć, popadł u wielu w nienawiść. Za to zwycięstwo fundował w *Ofzmianie* kollegiatę Kanonikow; wkrótce potym umarł *Jagiello* w Grodku z zaziębnia, że długo w noc słuchał Słowika. Był Król wielkich Cnot. *Oleśnickiego*, lubo go przyostrzey napominał, kochał osobliwie, umierając posłał mu

mu Pierścień ślubny od Jadwigi. *Basileenses* go chcieli oderwać od *Eugeniusza* Papieża, lecz nie wtkorali. Pod czas Elewacyi upadał na kolana, i źdźbło kruszył. Odebrał z Węgier koronę, berło, jabłko i miecz *Bolesława Chrabrego*, które tam uwiozła była *Elżbieta* Matka *Ludwika Węgrzyna*. Nastąpił po nim *Władysław Warneński* z *Zofii* urodzony, (jemu *Witołd* przysłał był kolebkę ze stu funtów srebra) za życia Ojca przez tajemne Suffragia obrany. Ten na swej koronacyi *Ruską* i *Podolską* Szlachtę porównał z *Polską*, zniósł dawne zwyczaje, że *Rus* powinna była bez żołdu, swym *Xiążętom* na woynach asystować, także *Zamki* i fossy poprawiać, z każdego staja gruntu płacić 4. grosze, i dwa korce owsa i pszenicy dawać.

Znowu na *Zygmunta Swidrigietto* z *Moskwą*, *Tatarami*, *Slazany*, *Inflancykami*, *Czechami* nastąpił, przyszło na pomoc od *Władysława* 8. tysięcy *Usaryi*, którzy złączywszy się z *Litwą* woyska te pod *Witkomierzem* znieśli, poimano 40. Panow i *Xżąt Lit*: których że *Zygmunt* kazał pościnać, zgubę swą przyśpieszył. Potym złożył *Seym* w *Wilnie* chcąc możniejszych wygubić, *Ro*: 1440. Zrozumiał to *Jan Czartoryski* *Kawaler* mężny, aby *Oyczyznę* od *Tyrana* uwolnił, zmówił się nań z *Pany* i z *Koniuszym Skobeyką*. Ten w *Sobotę* przed *Kwietną Niedzielą*, w sianie utajonych 600. zbroynych w prowadził do *Pałacu*, nazajutrz gdy się dwor *Xiążęcy* rozszedł na *Nabożeństwo*, a *Zygmunt* *Mszy S.* w *Pokoju* słuchoł, wpadli na *Pałac* przyśiężeni, onego zabili, *Skobeyko* mu głowę żelazem z *kominka* porwanym przebił, inni skłóli. Za tym *Chorągiew* biała na znak wolności wywieszona. Gdy się zieszały na *Seym*

stany, uradzono, aby mu pogrzeb solenny w Wilnie sprawić: Był *Zygmunt* okrutny, pełen suspicyi, gdy kiedy dwóch rozmawiających z Pałacu postrzegł, kazał ich brać na konfessaty osobno, jeżeliby się w słowach swych niezgadzali, zabijani byli.

Kazimierz Syn *Jagielly* od Litwy obrany; (że już był Krolem Węgierskim *Władysław*, o którym to osobliwa, Koronowany koroną z głowy S. Stefana zdiętą, zbiwszy raz 30,000. Turkow, gdy się drugi raz gotował, kupił uniego pokoy na lat 10. *Amurat* Turecki, lecz *Julian* Kardynał uwolnił go od przyięgi, i na woynę namowił, gdy przyszło do potrzeby, (że tylko 20000. miał woyska *Władysław*) liczbą przemożony, przebiwszy się do samego *Amurata*, od Janczarow zabity.) Dopiero się *Kazimierz* w Litwie ubezpieczył. *Atzgereja* wygnanego z Krymu, z Starosty Lidzkiego, *Ca-rem* w Wilnie installował, i przez *Ferzego Radziwilla* na tron Oyczyfity wsadził. Sam też na Krolestwo Polskie obrany Ro; 1447. Rządził oba narody mniej szczęśliwie. Napominał go w Senacie *Oleśnicki*, żeby porzuciwszy łowy, starał się o dobro Pospoliste: żeby sprawiedliwość sprawował, dobr Kościelnych nie uciskał.

Prusy nie mogąc znieść okrutnego Krzyżakow panowania, poddały się *Kazimierzowi* z Biskupami swemi, *Warmińskim*, *Chełmińskim*, *Pomezzańskim* i *Sambińskim*; w *Grudziądzu* na *Seymie* wierność przyięgły, o co z Krzyżakami trwała woyna przez lat 13. aż *Pawel II.* Papiież pogodził strony, *Aby Krzyżacki Mistrz* w Senacie po lewey pierwszy siadał, *aby każdy po swym*

swym obraniu wierność Królom Polskim przy-
 sięgał. Prusy na Wojewodztwa Malborskie, Po-
 morskie, Chełmińskie podzielone. Wydał na tę
 wojnę Król 190. beczek złota, Krzyżacy 114.
 Zginęło krom Woluntaryuszow, woyska 85 ty-
 sięcy, z Miast zaś Królewskich 117000. Krzy-
 żacy woyska stracili krom Chłopow 69000. wsi
 spalili Polacy 19000. Krzyżackich; zostało im
 się tylko 3,000. Po tey wojnie dla zapłaty
 woyska zezwał po dwu z Wojewodztw i Po-
 wiatow Szlachty do *Piotrkowa* na radę, i od
 tego czasu trzeci stan Rycerski do rady wchodzi
 przed tym tylko Król i Senat rady odprawował.
 Zniósł w Kapitułach wolną Elekcyą Biskupow.
 Po *Oleśnickim* kazał obierać na Krakowskie *Gru-
 szczyńskiego*, lecz oni obrali *Brzezińskiego*; ten
 dla bojaźni Króla zrzekł się swey Elekcyi. *Pius*
 Papież dał trzeciego, to jest *Siennickiego*. Lecz
 przemógł Król za *Gruszczyńskim*. Onim *Kro-
 mer* pisze, że będąc razem i Krakowskim i Gnie-
 źnienskim, chciwie zebrane dochody obracał
 na bracia, umarł w Manii: obiedwie Kapituły mu
 pogrzebu niechciały sprawić. *Miscal* Kijowski
 Biskup Ro: 1476. Po Synodzie prosił Papieża
Syxta 4. przez Sołtana Podskarbiego Litewskie-
 go o potwierdzenie Aktów, i o Jubileusz i o lu-
 dzi mądrych. Którzyby podług ustaw S. Zboru
 Florentskiego Ruś z Łacinnikami pomiarkowali.

Początek upadającego szczęścia Litwy,
 Roku 1478. Ian *Bazylewicz* odjął *Nowogardya*
 wielką, wywioził Skarbow 300. Karawanow, tak-
 że *Xstwo Twerkie*. XX. *Siewierscy* że jednemu
 cisnącemu się do Pokoju Królewskiego. Odzwier-
 ny palce drzwiami przycisnął, poddali się *Jano-
 wi*. Toż uczynili XX. *Bielscy, Boratyńscy, i*
Werotyńscy: upominał się oto Król przez *Xże*

Włodzimierza Massalskiego. W tym gdy się na wojnę przeciw *Władysławowi* starszemu Synowi Królowi Czeskiemu gotuje, (że *Jana Albrychta* ubiegł do Korony Węgierskiej) w Grodnie umiera, wydziedziczywszy go Testamentem. Zalecił Polakom *Albrychta*, Litwie *Alexandra* do rządów, *Zygmunta* zaś najmłodszego obudwu opiece: Bo *Fryderyk* już był Biskupem Krakowskim i Gnieźnienskim, i Kardynałem. S. zaś *Kazimierz* przedtym R. 1484. poszedł do Nieba, krom tych Synów zostawił 4. Córki wydane. *Jadwigę* za Bawarskie, *Zosią* za Brąnburskie, *Barbarę* za Saskie, *Elżbietę* za Legnickie XX. wszystkich z *Elżbiety* Austriaczki, Matki Królów, żył lat 64. panował 52.

Alexander pojął Helenę Corke *Jana Bazylewicza*, który Litwie odebrał *Starodub*, *Czerlichow* i *Nowogrod*, gdy się gotował oto na wojnę, od Polaków po śmierci *Albrychta* na tron wezwany, koronowany od Brata *Fryderyka* Kardynała, (nie zaś Helena) odjeżdżając do Litwy zostawił v. *Regem* Kardynała, ten prezydował na Seymach i wakanse rozdawał. Panował lat 14, w ustawicznym nie pokoju. Zewnątrz od Moskwy Krzyżaków, Tatarów wewnątrz *Michała Glinńskiego*, z ktorego namowy, gdy *Krzysztofowi Illinczowi* odebrał *Starostwo Lidzkie*, Senat i Szlachta go przywróciła. O co rozgniewany Król Wojewodę *Trockiego Moniwida* zrzucić, innych chcąc potracić złożył Seym w *Brześciu*, lecz przestrzeżeni od *Jana Lackiego* Kanclerza, do Zamku żaden nie wchodził; chciał tę sprawę Senat Polski pogodzić, ale Król rzeczy do Litwy odłożył. Toż Biskup *Wileński Tabor* wziął mowę: *Bez winy naszej znosiemy gniew twój: sprzeciwiliśmy się*

nie tobie, lecz złey radzie. Znam cię za Pana mego i szanuję, i to też wiem, że jest twym Pasterzem, z Urzędu obligowanym, abym cię od tego odwiódł, co jest i prawom naszym i przysiędze twojej przeciwne. BOG niech skarże tego, kto zgodę powszechną targa: tylko to wyrzekł Biskup, Króla paraliż ruszył, zajechał do Wilna, wkrótce w targnęli Tatarzy do Litwy, przeciw którym posłał *Glińskiego* w 7000. Szlachty, który ich zniósł 20000. pod *Kleckiem*, więźniów odebrał 4000. usłyszawszy o tym *Alexander*, westchnął z radości, i umarł Roku 1506. wieku 46.

Zygmunt II. Polski I. Co przypadł tylko z Śląska, od Litwy (dla bojaźni fakcyi *Glińskiego*) obrany, potym na Tron Polski koronowany 1507 R. wyjeżdżając na koronacyą posłał 150000 zł: Tatarom, aby Moskwę najazdami od wtargnienia do Litwy wstrzymywali. *Gliński* zamyslał o Xięstwie Litew: lecz zdrady Jego objawione przez *Jana Sapiehę*, chciał się wywodzić, ale że Sąd Król przewłoczył, zabiwszy *Zabrzezińskiego* Marszałka, uciekł do Moskwy, Ruś zburzył, chcąc *Monarchią Kijowską* przywrócić, prosił *Maxymiliana* Cesarza o koronę. Dane mu rzady nad wojskiem, lecz dwa razy przegrawszy, chciał uysć do Litwy, i już był przeiednał Króla, co gdy Panowie Litewscy oznaymili *Iwanowi*, dany do więzienia, zkał na proźbę Wnuczki swojej, a żony *Iwana* uwolniony, do godności wrocony, Opiekunem młodemu: Synowi *Iwana* uczyniony gdy Wnuczkę o konfidencyą z Oyczymem upominał, oślepiony zgnił w więzach. *Konstantyn Ostrog* z Moskwy, gdy wojsko na Tatarow prowadził, wszedł do Króla, uczyniony Hetmanem zbil Mos-

kwę i Tatarow razy 36. był Kasztelanem Wi-
leń: fundował w Wilnie Dyżunitow. Uprosił
Król u *Juliana II.* Papieża *Breve*, aby tylko
Szlachta Prelatury, Kanonie miała. *Juliusz* zaś
R: 1510. Odpustu dla tych nadał, ktorzyby się
przyłożyli na wojnę Turecką; z kąd Luter wziął
okazyją herezyi. R. 1511. zakazał towarow Pol-
skich wozic do *Wroclawia*, we czterech leciech
ledwie nie pusty został *Wroclaw*, aż musieli do
Polski przyjeżdżać.

Po *Barbarze* Wojewodziance *Siedmio-
grodzkiej* pojał *Bonę* Sforcyą *Xżnę Medyolań-
ską*. Tey po zaręczynach, Matka dała Pierścień
z napisem na dyamencie: *Benedicat Te DEUS
& crescere faciat in Gentem multam*. Ta konno
do *Krakowa* przybyła. Na Erekcya *Mincy* po
groszy 12. z włoki postanowił. Opiekował się
Królestwem *Węgierskim i Czeskim* po śmierci
Władysława Brata (który z *Wiednia* z *Zygmun-
tem* powróciwszy umarł) Syna Jego *Ludwika*
przez list upominał, aby Mszy nabożnie słuchał,
aby przedemszą nie jadał, aby się łowami w
Święta nie bawił, aby psow przy stole swym nie
cierpiał, w napoju wstrzemięzliwość chował, aby
mądrych i starych do rady zażywał, kończąc:
moc nasza i szczęście w rękę Boskich, a my ja-
ko pył przeciw wiatru. *Woyciech Brandebur-
czyk* Mistrz Krzyżacki *Siestrzan Zygmunta* po
kilka kroć zbity (że zwykley przysięgi zostawszy
Mistrzem nieczynił) prosił Króla, aby mu nadał
Tytuł *Xiążęcy*, otrzymawłszy deklaracyą, przy-
był do *Krakowa* zrzuciwszy już habit; gdzie od
Zygmunta przed *Ratuszem* na tronie siedzące-
go chorągwią białą podaną, i łańcuchem złotym
inwestywany, *Xiążęciem* na *Królewcu* i *Sambii*
nominowany. Króla *Panem całych Prus* uznał,
i poprzy-

i poprzyśiągł wierność, powróciwszy pojął Królewne Duńską. Musiał na to Król pozwolić, żeby *Woyciech* Prusow już zlutrzałych niezbundetował, nad to, że mu *Szwed* i *Duńczyk* już Luterańni, posilki obiecowali, że *Jerzy* Sambieński Biskup, pojąwszy Mniszkę S. Bernarda Xienią od lat 38. Profeskę, i Gerard Pomezanski zlutrzeli, złym przykładem i namową lud do Woyciecha ciągnęli. *Gdańszczanie* też zrućiwszy Katolicki Magistrat, myślili się poddać onemu, lecz ich pośmierzył Król, kazawszy 13 heršztow ściać R. 1526. Po zmarłym Janie Xciu Warszawskim Mazowsz do Polski przyłączony. R. 1548. umarł Król *Zygmunt* 1. Aprilis w dzień Wielkonocny, Panowania swego 43. wieku 83. nazwany *Pater Patriæ*. Biskupow jako Panow swoich szanował. Dwor tylko z Szlachty chował. *Bonie* Królowey Mazowsz w Posagu wydzielony.

August Zygmunt w dziewięciu lat na Xięstwo Litewskie, i Polskie Królestwo obrany, z Oycem na jednym tronie siedząc przyśięgę wierności w *Krakowie* odebrał. Do 17. lat między Fraucymerem Matki edukowany. Pojął *Katarzynę*, Ferdynanda Króla Rzymskiego Corkę po niey *Barbarę Radziwiltownę* Kasztelanę Wiłeńską, Wdowę po *Gasztoldzie* Wojewodzie Trockim. Po tey *Elżbietę* Katarzyny Siostrę, lecz ją odesłał, z żalu w drodze umarła. Na Stypie po Oycu potrawy we *Srzodę* z mięsem dał pierwszy raz; bo Polacy ten dzień na pamiątkę, że Judasz, weń Chrystusa przedał, pościli. Za niego wzmogły się herezye. Powaga Biskupow zelżona. *Stanisław Orzechowski* Kanonik Przemycki pojął żonę, za co go Biskup Dziadufki surowie sądził, lecz od *Piotra Kmity* Wojewody

wody *Krakowskiego* protegowany, na Synodzie *Warszawskim* sprawę wygrał, ta gdy w pięć lat umarła, wrócił się *Stanisław* do Urzędu i godności. *Zwingliańska* Sekta przez *Stankara* Włocha wniesiona; w Wilnie *Wiklef* nie jaki oszuft, w Kościółku *S. Anny* Luterskie błędy rozfięwał dla Niemców, potym w domu *Morsztyn*. *Eliasz* Wojewoda Wołoski zbisurmanił się, *Machometem* od *Solimana* nazwany, gdy trzykroć *Krucyfix* podeptał. *Luter* też *Biblię* swoją *Zygmuntowi* dedykował. Gdy raz *Król* jechał do *Zboru*, zaszedł mu *Biskup* *Paweł* w Kościelnym ubierze, i wzięwszy za cugle konia rzekł: *dokąd idziesz Królu? opuszczasz Matkę, która cię na tę godność wywyższyła, a udajesz się do Macochy*. Czym zawstydzony wrócił się. W *Twardowskim* mianym *Czarnoxięźniku* dziwnie się kochał. Z *Moskwą* wiele miał trudności, że *Iwanowi* po zawojowaney *Astrachanii*, tytułu *Cara* niedawał, tak dalece, że on też *Augustowi* Tytułu *Króla* nieprzyznał. *Furtemberg* *Mistrz* *Krzyżacki* *Arce-Biskupa* *Ryckiego*, że do *Sekty* *Luterskiej* nie mógł namówić, uwięził i dobra spustoszył. Za co posłał *Król* *Mikołaja Radziwilla* z 100000. woyska, przestraszony *Mistrz* pokoy uproził, i z całą *Prowincyą* poddał się *Litwie* R. 1557. w rok od *Jwana* najachany, w *wniewolę* wzięty z *Biskupem* *Derpskim*, którego czasu *Iwan* podpisał się do *Króla* w liście *Carem* i *Panem* *Kurlandyi* i *Inflant*. Nastąpił *Gotard* *Kotler* ostatni *Mistrz* *Inflański*, ten pierwsze *Pakta* poprzyściągł, złożywszy *habit*, *Krzyż* i *pieczęć* *Urzędu* swego do *Skarbu* *Litewskiego* oddawszy, *Xięciem* *Kurlandyi* i *Semigalii* ogłoszony, był ten *Zakon* *Rycerski* w *Prusiech* i *Inflańciech* 333. lat. Za *Ketlerem* poszli *Kanonicy* *Ryscy*,

List obronny otrzymawszy od Króla, dobra między się podzielili. Na Seymie *Wileńskim* wojsko *Kwarciane*, któreby na Granicach przeciw Moskwie i Tatarom stało, postanowił, naznaczywszy im Zold od Jarzma Wołów 5. groszy, potym dla nich czwartą część dochodów swoich z krolewskiej usłupił. Na *Seymie Warszawskim* z rzekł się Tytułu *Haredis* albo Dziedzica Litwy i Rufi *Unią* ostatnią na Seymie *Lubelskim* zakonkludował, przyłączywszy do Polski Podole i Kijow. R. 1569. zaś na *Seymie Warszawskim* gdy się starał *Mazowsz* przyłączyć do Litwy, a nie mógł dokazać, z Alteracyi zachorował: umarł w *Knyszynie* 1572; był wielkiej cierpliwości, zdał się przymowek i Tyrow od wieku Senatorow nieczuć, lecz niemniejszego uporu w swym zdaniu, ostatni po mieczu Jagiellończyk

PRZYPADKI w LITWIE

Z A I N N Y C H K R Ó L O W

1. **Z**A Stefana *Batorego* była woyna z Moskwą. Kiedy Król *Batory* sam dowodząc odebrał *Połock* D. 30. Sierpnia R. 1579. Całe *Wojewodzetwo Połockie* i *Inflanty* od Moskwy oswobodził. Trybunał Litewski R. 1581. postanowił.

2. Za *Zygmunta* III. zaczęła się woyna w *Inflantach* o *Estonię* z *Szwedami*, których *Karol Chodkiewicz* Hetman Litewski mocno raził i uspokoił. R. 1609. chcąc Król *Zygmunt* profitować

fitować z niezgod domowych Moskiewskich, podniósł wojnę na Moskwę, *Smoleńsk* za Zygmunta I. wzięty, odebrał Szuyskiego, Cara Moskiewskiego w niewolę wziął, Stolicę trzymał, Syna swego *Władysława* za Cara od Moskwy obranego, do Moskwy posłał, który miasto ubijania się o tę godność, pogodził się z Moskwą w *Dywilinie* R. 1623.

Za tegoż *Króla* Karol *Chodkiewicz* Hetman W. X. Litew: mając pod swą władzą woyska Koronne i Litewskie wyprawiony R. 1621. przeciw Turkom pod *Chocim*, mężnie się nieprzyjaciółom oparł.

Za tegoż *Króla* była wojna druga z *Szwedami* zakończona z utratą po *Dzwinę Inflant*.

3 Za *Władysława IV*. *Króla*. *Smoleńsk* od oblężenia Moskiewskiego oswobodzony, *Władysław* zrzekł się tytułu Cara Moskiewskiego, Car zaś wszelkiego prawa do *Inflant*, *Kurlandyi*, i *Estonii*, tudzież nienazywać się *Smoleńskim* i *Czernichowskim* *Xiążęciem* R. 1634.

Roku zaś 1636. na *Doktoracyi* *Xdza* *Sarbiewskiego* *Jezuity* będąc w *Wilnie* przytomny pierścieniem go swoim udarował, którą promocyą i *Król* *Ociec* jego swą przytomnością tamże uszczęśliwiał.

4 Za *Jana Kazimierza* R. 1663 po oddaniu się w *Opiekę* Moskiewską *Chmielnickiego* z *Kiowem*, *Braclawiem*, *Czernichowem* &c. Moskwa wtargnęła do *Litwy*, *Dorohobuz*, *Mohilow*, *Nowel*, *Połock*, i inne mieysca wziął, *Litewskie* woysko pod *Szkłowem* zniosła, obległa *Smoleńsk* i wzięła 29. *Września* 1654. *Wilno* Roku 1655. spaliła, wielu obywatelów wycięła, stało potem *przymierze* z *Moskalami* do *Seymu* za uczynioną obietni-

ca Korony dla Cara Polskiej po śmierci Króla. Niedługo jednak trwało, bo Car obrażony odstępstwem Kozaków przed Dnieprskich i obojętną konfirmacją sukcesyji, wojnę wypowiedział, Wilno znowu wziął, Gąsiewskiego Hetmana Polnego Litew: pod Wilnem przy Werkach Uchański General Moskiewski zbił, i samego złapał. i różnym szczęściem woyna się ciągnęła, aż stanął pokóy Andruszowski R. 1667. w Andruszowie między Mściławiem i Smoleńskiem na lat 13: zawarty, przez który Smoleńska, Siewierza, Czernichowa, Kijowa i Ukrainy za Dnieprem ustąpili Polacy, wzajem zaś Moskale wrócili Połock, Witebsk, Dyneburg, i z tey strony Dwziny Inflanty.

5. Za *Jana III.* Ten Monarcha po zerwanym pierwszy raz na Marszałku Seymie Grodzieńskim nawiedził Wilno R. 1688 obrawszy stancyą w Pałacu Pacowskim na rybnym końcu, przypatrywał się miastu z góry za Wileńską bramą ku Łukiszkom leżącey.

Seym pierwszy raz w Grodnie odprawił się Roku 1678. pod łaską Franciszka Sapiehy koniuszego W. X. Litew:

R. 1685. Woysko Litewskie pod Słuszką Kasztelanem Wileń: Hetmanem Polnym Lit: złączyło się z koronnym, wojowało szczęśliwie na Ukrainie z Turkami i Tatarami.

6. Za *Augusta II.* Olkienicka w Litwie 15. Listopada 1700. Woyska Saskie usiłowały Szwedom odebrać Rygę i całe Inflanty. Król *August II.* z Carem Piotrem zjechawszy się do Bierz zawierają ścisłą ligę przeciw Szwedom. w R. 1705. Car Piotr wielki przybył z licznym woyskiem do Wilna w Lipcu, i w Słuszczyńskim stanął Pałacu, darował łaskawie swą przyto-

mność Akademii *Societatis JESU* pod czas dialogu Wakacyjnego oyczytym językiem wyprawionego, i po przeczytanej promocyi dopiero zstąpił do *Collegium* na posilek; a potem do swego Pałacu, w R. 1706. Wilno znacznie zgorzało. w R. 1709. głód w Litwie dla wojny Szwedzkiej, Moskiewskiej i Domowej, w R. 1710. straszne powietrze latem po całej Litwie, w samym Wilnie między murami oprócz przedmieściów wymarło 33. Tyfiące 700 i coś Osob. w R. 1715. Konfederacya stanów Koronnych i W. X. Litew: pod Ledochowskim Podkomorzym Krzemienieckim: zakończyła się w *Warszawie* r. Lut: 1717. po której wojska Saskie i Moskiewskie ustąpiły z Polski.

P Y T A N I A.

Z Geografii Litewskiej.

1. W. Xięstwo Litewskie jakie Prowincye zawiera i wiele Wojewodztw?
2. Województwo każde wiele liczy Powiatów, Starostw, Senatorow, Grodow, i jakie Rzeki? wiele Deputatow i Posłow obiera?

P Y T A N I A.

Z Części Pierwszey Historyi Litewskiej.

1. Z kąd, którejdy, z kim i gdzie *Palemon* przybył, ktorzy po nim panowali, ktore miasta fundowali?
2. *Zywibunda* kto zwyciężył, jakie on kraje podbił? z jakim szczęściem z *Balaktajem Hanem*

Tatarskim wojował *Kukuwoytis*? á z Krzyżakami Syn Iego *Utenes*?

3. *Ryngold* czym się tytułował? pod Mohilną nad kim wygrał?

4. *Mendog* gdzie koronowany? z kim wojował, kto pierwszym Biskupem Litewskim? co z *Mendogiem Troynat* i z *Teófilem* uczynił? i jak sam umarł?

5. *Wolstynik* z kim wojował, i gdzie zginął? *Swintorog* starzec gdzie miejsce pogrzebów *Xiążętom* naznaczył? *Giermond* z jakimi ceremoniami grzebił Ojca? *Giligin* jakim obrządkiem w *Kiernowie* podniesiony na tron? *Romund* gdzie zbił Krzyżaków? kto *Traby* zbudował?

6. *Narymund* dokąd z *Kiernowa* przeniósł stolicę? co za herb Litwie nadał? jak Państwo podzielił?

7. *Troyden* jeśli wygrał z Leszkim czarnym, od kogo zabity? *Laurus* jak się jego śmierci pomścił? kto po nim nastąpił? Za co *Witenes* pułtoszył Prusy? co za Świętokradztwo uczynił, i co za karę odniósł.

8. *Giedymin* co Krzyżakom i Rufi odebrał? *Wilno* z jakiej okoliczności założył? od kogo był namawiany do wiary: gdzie zabity? komu córkę poślubił? *Jawnuta* kto złożył?

9. *Olgierd* jeśli z Krzyżami, Tatarami i Moskwą wojował? co za podarek Carowi na *Wielkanoc* przyniósł, póki granice rozszerzył? za co Magistratowych Wileńskich ściąć kazał? jak Chrześcianańską wyprawę zwrócił? Xięstwa między Syny podzielił? *Kieystut* jak zginął co był za Wojownik?

P Y T A N I A.
 Z Części Wtorey Historji
 Litewskiej.

1. *Witold* wiele razy i dla jakich przyczyn Krzyżaków wzywał, jeśli z nimi *Wilna* dobywał? kogo zabił? co od Króla *Jagielly* za Prowincye otrzymał?

2. Król *Jagiello* gdzie się ochrzcił? z kim się ożenił, i pod jaką kondycyą? jak z złym *Sędzią* postąpił? co względem wiary w Litwie czynił, jak *Gniewosz* skarany? *Skirgiello* gdzie *Xiążęciem* uczyniony?

3. *Witold* jakie odniósł zwycięstwo nad *Swidrigieltonem* i Krzyżakami pod *Wilnem*? z *Rusią*? i *Tatarami* co miał za szczęście? czemu Krzyżakom *Zmudzi* uftąpił? pod *Grunwaldem* jaka klęska Krzyżaków? gdzie *Unia Litwy* stała? kto *Witoldowi* obiecał koronę, i jeśli skutecznie? kiedy *Zmudz* odebrana, przez kogo nawrócona? *Tatarom Zawołgskim* kogo dał za *Cara*? jaki bankiet sprawił w *Łucku*? gdzie z czego umarł, i gdzie pogrzebiony *Witold*? co za żony miał *Jagiello*.

4. *Swidrigiello* jak *Jagiellę* Króla za *Kamieniec* traktował? z jakim szczęściem z *Zygmuntem* swym Sukcesorem pod *Lwowem* walczył, i dążąc ku Litwie? za co znienawidziany *Zygmunt*? co za fundacyą uczyniono w *Oszmianie*, gdzie i z czego umarł *Jagiello*, i co miał za cnoty?

Władysław Warneński co *Ruskiej* i *Polskiej* Szlachcie za przywileje nadał? jak się mu z *Turczynem* woyna powiodła? *Zygmunt* *Xże* *Litewski* kogo pod *Wilkomierzem* zbil? jak życie skończył? jakie okrucieństwa czynił?

6. *Kazimierz Acgiereja* dokąd odesłał? kie-

dý Królem obrany? z Krzyżakami jak wojnę zakończył, z jakim kosztem? kiedy Szlachtę do rady przypuścił? jak zniešona Elekcyja Biskupow? kiedy zaczęła upadać Litwa? gdzie umarł *Kazimierz*, jakie potomstwo zostawił?

7. *Alexander* kogo miał za żonę? jeśli spokojnie panował? z jakiey okazyi paraliżem ruszony? co stało się z Tatarami pod Kleckiem? gdzie Król *Alexander* leży?

8. *Zygmunt* Król z *Gliniskim* co miał do czynienia? jak *Gliniski* umarł? kogo Król miał za żonę? jak *Synowca* swego *Ludwika Węgierskiego* upominał? gdzie Prusy w Xięstwo zamienił? i czemu? z *Gdańskiem* co uczynił? *Mazowsz* kiedy przyłączył? kiedy umarł?

9. *Zygmunt August*, jakie miał żony? jak się wzmogły herezye? jak *Inflanty* przyłączone do Litwy? i *Kurlandya* w Xięstwo zamieniona? woysko kwarciane ustawione? gdzie stanęła ostatnia Unia Litwy? z czego i gdzie Król umarł.

10. Królowie *Batory*, *Zygmunt III. Władysław IV. Jan Kazimierz*, *Jan III. August II.* z kim wojowali; kiedy *Smoleńsk*, *Kijow* *Czernichow*? *Inflanty* odpadły? kogo *Władysław IV.* pierścieniem udarował? *Car Piotr* W kogo swą przytomnością uszczęśliwił? głód i powietrze kiedy było, tudzież *Konfederacya*?

O POCZĄTKACH.

Niepewnych Historji Litewskiej.

Herulowie abo Alani mieszkali w tych krajach, które teraz *Litwą* nazywamy, i to bez żadnego Urzędu, bez Sędziow i Panow po lasach nakształt zwierząt dzikich, i przeto najazdy i zabòy-

zabójstwa częste bywały; á kto mocniejszy tym lepszy. *Woydewutas* starzec widząc te niegodziwości; namówił lud, ażeby jednego obrali, któregoby wszyscy słuchali, i bali się, przywodząc przykład pszczół, które Matki jedney słuchają, i sam obranym został.

Nauczył miód sycić, i trunek ten robić, aby pijąc gromadnie, dzikości lud pozbywał.

Pośtanowił bezbożnie aby Rodziców lub innych starych, abo do pracy niezgodnych topiono, zabijano, żeby darmo chleba niejedli; podług jego niehumanicznego mniemania.

Syn Jego *Litwes* panując, krajowi temu miał sprawić nazwisko *Litwy*, po nim panowali różni potomkowie Jego: z jakim szczęściem i przeciżgiem niewiadomo, aż do *Palemona* o którym wyżej.

A D

M. D. G. B. V. M. S. L. O. C. Honorem.

43 850

43 851

43 852